

Bestuur Natuurpunt Land van Reyen

Bert Andries Voorzitter Ledenadministratie Aankoopverantwoordelijke Milieuraad en GNOP-commissie Boechout	Boomkensstraat 20	2531 Vremde	03.455.82.89 bert.andries@landvanreyen.be
Jos Stessens Ondervoorzitter Verantwoordelijke Educatie Milieuraad Boechout Afgevaard. Bessemcomité	Fruithoflaan 20	2530 Boechout	03.455.51.19
Ria Van Peer Secretaris Milieuraad Mortsel	Nieuwelei 33b	2640 Mortsel	03.455.87.33 ria.vp@skynet.be
Fred Vanhaverbeke Penningmeester	Ergo De Waellaan 54	2100 Deurne	03.321.66.15 fred.vanhaverbeke@pandora.be
Frank Adriaensen Beleidsverantwoordelijke Milieuraad Boechout	Boshoeck 234	2530 Boechout	03.454.03.30 fadria@uia.ua.ac.be
Marcel Van Waerebeke Conservator Molenbeekvallei Verantwoordelijke Beheer	Molendijk 83	3582 Koersel	0479/79.93.66 011/42.22.51 marcel.vanwaerebeke@lin.vlaanderen.be
Marc Janssens Co-Conservator Molenbeek	Berthoutstraat 24	2531 Vremde	03.455.29.79 marc.janssens@medtronic.com
Bob Verelst Conservator Klein Zwitserland GECORO Mortsel	Heideland 12	2640 Mortsel	03.449.44.88 bobverelst@hotmail.com
Griet Lambert Co-Conservator Kl. Zwits. Milieuraad Mortsel	Steenakker 70	2640 Mortsel	03.449.51.57 griet.lambert@skynet.be
Erik Molenaar Conservator Wolvenberg Verantwoordelijke Natuurstudie Milieuraad en GNOP-commissie Antwerpen Redactie Rietvink	F. Coosemans-straat 24	2600 Berchem	03.218.59.69 erik.molenaar@skynet.be
Ludo Dillen GECORO, GNOP-commissie, Milieuraad Boechout	Groene Stap 4	2530 Boechout	03.455.71.32
Marlies Van Waerebeke Groene Winkelstand Promotiemateriaal	Ergo De Waellaan 54	2100 Deurne	03.321.66.15 0479/79.93.66 marlies.van.waerebeke@pandora.be
Dirk Raekelboom Allrounder	Betanielaan 37	2547 Lint	03.454.33.94 0475/266340 dirk.raekelboom@yucum.be
Paul Van Deuren Milieuraad Lint Eindredactie Rietvink	Heidelaan 3	2547 Lint	03.289.09.32 0499/116.243 paulvandeuren@tiscali.be
Anniemiek Smink Medewerker website Redactie Rietvink	Elisabethlaan 192	2600 Berchem	03/230.84.42 miekiesmink@hotmail.com anniemiek.smink@skynet.be (Rietvink)
Steven Ketelaar Redactie Rietvink	W. Van Laerstraat 10	2600 Berchem	03.239.22.78
Wouter Bervoets Medewerker website	Mechelsestwg. 21	2540 Hove	03.455.91.76 wouterbervoets@hotmail.com
Carlos da Cunha Webmaster	Korte Pastoorstraat 7	2600 Berchem	03.281.63.26 webmaster@landvanreyen.be

www.landvanreyen.be

WOORD VOORAF

natuurpunt

Land van Reyen
10 jaar jong !

Beste Natuurpunters,

Dit jaar bestaat Natuurpunt Land van Reyen 10 jaar, en dat zal gevierd worden! Noteer alvast zaterdagavond 24 januari 2004 in je agenda.

Exclusief voor onze leden plannen we een geleid bezoek aan de molen van Boechout, zopas schitterend geres-taureerd. En er is ons beloofd dat, als er wat wind is en de wind zit goed, men speciaal voor de verjaardag van onze afdeling de molen zal laten draaien. Het is een unieke ervaring om mee te maken wat er binnenin een molen allemaal ge-beurt als de wieken draaien. Dit bezoek is uitsluitend voor onze leden en hun gezin. Hiervoor is inschrijven wel noodzakelijk.

Nadien bieden we jullie graag een verzorgde receptie -met de gewaardeerde hapjes van onze sponsor restaurant 't Kaneel- aan in de Jan Frans Willems-school in Boechout, waar we herin-neringen kunnen ophalen aan de hand van uniek beeldmateriaal dat we ver-zamelden uit ons archief. Niet te missen! Meer details verderop in deze Rietvink.

Die eerste 10 jaar zijn voorbijgevlogen. We zijn uitgegroeid tot een afdeling met 1400 leden-gezinnen en hebben 3 grote natuurgebieden in beheer: Klein-Zwitser-land, Wolvenberg en de Molenbeekvallei. Rond elk van deze projecten werd een team uitgebouwd dat binnen onze afde-ling autonoom kan werken rond de verdere uitbouw ervan. Natuurbehoud zo dicht mogelijk bij de mensen: daar gaan we vanuit en zo en zo betrekken we vele

vrijwilligers bij onze werking. Er zijn vele spontane aan-vragen van scholen, jeugd-verenigingen, gezinnen, bedrijven,... om eens een dagje te komen meewerken aan het beheer, of om een wandeling te maken in één van onze natuurgebieden. En reken maar dat de deelnemers tel-kens enthousiast reageren als ze van nabij kennismaken met de natuur. Nogmaals een bewijs dat natuur belan-grijk is voor iedereen en wel degelijk een 'maatschappelijk draagvlak' heeft. Op deze weg willen we, met jullie steun, graag verder gaan.

Reken maar dat we in de nabije toekomst verder zullen uitpakken met initiatieven in de Lauwerijkse beekvallei - Boshoeck en in de Koude Beekvallei. Ook aan de realisatie van natuurverbingsgebieden langs de spoorwegberm Mortsel-Wilrijk en langs de Antwerpse ring werken we mee.

Mede namens alle bestuursleden wil ik jullie langs deze weg de beste wensen overmaken voor 2004. Moge het voor jullie en al wie jullie dierbaar zijn een hoopvol, inspirerend en hartverwarmend jaar worden, waarin al je verwachtingen in vervulling gaan.

Tot op zaterdag 24 januari, waar onze vrijwilligers zullen klaarstaan om jullie een unieke avond aan te bieden. 10 jaar tot jullie dienst. Graag gedaan!

Bert Andries
Voorzitter Natuurpunt
Land van Reyen

Land van Reyen
10 jaar jong !

• Rode-lijstsoorten op Klein-Zwitserland en voormalig NMBS-terrein

Op 9 oktober zag Steven Keteleer Geelgors (*Emberiza citrinella*) op Klein-Zwitserland, in de Rode Lijst vermeld als 'bedreigd'. Eind oktober meldde Tuur Wuyts Paapje (*Saxicola rubetra*) op het voormalige NMBS-terrein, een soort die volgens de Rode Lijst 'met uitsterven bedreigd' is. Hoewel deze soorten hier niet broeden, wijst dit eens te meer op het belang om de verstoring op dit recentelijk door de Stad verworven natuurgebied zo minimaal mogelijk te houden.

In het najaar werd ook meermaals een Torenvalk waargenomen, meestal uitkijkend over Klein-Zwitserland vanuit de toppen van de dode Olmen. Zeer regelmatig worden ook Grote Bonte specht en Groene specht waargenomen.

Tweemaal (augustus/september) werd op Klein-Zwitserland ook een Hazelworm (*Anguis fragilis*) gezien, de eerste maal dood, de tweede maal met net afgeworpen staart. Hazelworm staat op de Rode lijst als 'zeldzaam'.

*Land van Reyen
10 jaar jong!*

• Voorbije activiteiten

Het waren drukke weken voor de NP-kern Morsel. Op 7 september gidste Gitta op vraag van de Stad een aantal wandelaars door Klein-Zwitserland. De wandeling kaderde in de milieukeek en uiteraard

werd aan de milieuproblematiek veel aandacht besteed. Thema's als verstoring, verzuring, vervuiling werden met praktische voorbeelden een stuk duidelijker.

Op **13 september** werd de eerste prijs Ecologisch tuinieren toegekend aan Hugo Berghmans, één van onze vaste beheers-medewerkers. Vera, onze verantwoordelijke "groene winkel", mocht de tuinen mede beoordelen als jurylid. Een week later waren we present op de Mortselse jaarmarkt. Aan onze stand, waar je trouwens heerlijke biowijnen kon proeven, konden we niet minder dan acht nieuwe leden verwelkomen.

11 oktober organiseerde de Culturele Raad in en rond de Dieseghemhoeve 'Beestig goed te doen', een evenement waaraan verschillende Mortselse verenigingen hun medewerking verleenden. Ook Natuurpunt deed mee, met drie natuurwandelingen op Klein-Zwitserland: één van de wandelingen was speciaal voor kinderen.

De SP.A bezocht ons natuurgebiedje op **5 oktober**. Ze kwamen massaal: met 31 wandelaars.

De Kring van artsen en oogartsen van Niel werd op **25 oktober** door Bob rondgeleid.

17 oktober stond voor de Zorgdag van Sint-Gabriël. Een gemotiveerd groepje jongeren werkte een hele dag, samen met beheersverantwoordelijke Dirk, op Klein-Zwitserland (verslag elders in deze Rietvink).

Op **14 oktober** tenslotte kwamen drie klassen van de Lieven Gevaertschool ons mooie natuurgebied bezoeken. Gids was weerom Bob.

Bob beoordeelde dit najaar ook drie cursisten natuurgids van CVN: één op Klein-Zwitserland, één in Fort 4 en één

lunchpakket. Drankjes zijn aanwezig, er is gratis brandhout voor de vrijwillige helpers.

Klein-Zwitserland

6/7 maart

Zaterdag en/of zondag 6/7 maart: opruimactie. Morsel organiseert in heel de stad een grootse opruimactie en iedereen doet mee!! Dus ook Natuurpunt. Meer info volgt via website en in Morsel Info.

Info: Dirk Verstraeten 03/440.65.40

Voorjaarsprogramma 2004 VMPA-werkgroep Hedera - Hove

De buurgemeente Hove behoort niet (meer) tot onze regio Land van Reyen sedert de fusie Natuurreservaten/Wielewaal, maar dat betekent niet dat meteen ook alle contacten met deze actieve gemeente verbroken werden, wel integendeel. We verheugen ons tevens in de blijvende belangstelling vanwege heel wat Hovenaars-ex Land van Reyenaars voor onze Rietvink en onze eigen activiteiten. Vandaar de publicatie van onderstaande HEDERA activiteitenkalender, meteen een mooie vorm van natuureducatie.

Januari

Vrijdag 30: Infoavond "Amfibieën en reptielen". Leer onze inheemse amfibieën en reptielen kennen via de prachtige dia's en de boeiende verhalen van een man die deze soorten al jaren bestudeert en observeert. In CC De Markgraaf, Kerkplein Hove aanvang 20.00 uur.

LAND VAN REYEN

Februari

Dinsdag 17: HederAtelier "Gallen": Deze bijzondere en vreemde wereld eindelijk ontsluit. Vanaf 20.00 uur in CC de Markgraaf

Zaterdag 21: Groene Lijnen-inventarisatie. Op zoek naar restanten of nieuwe landschapselementen in onze omgeving. Vanaf dit jaar ook op zoek naar Trage Wegen. Vertrek 14.00 uur, plaats wordt later afgesproken.

Maart

Woensdag 17: HederAtelier "boeken over planten, bomen, knoppen". Twijfel jij ook over welk boek nu aanschaffen? Tijdens dit atelier verzamelen wij zo veel mogelijk boeken rond genoemde thema's en laten de ervaringen aan het woord. Breng ook jouw boeken mee, zo kunnen we vergelijken. Aanvang 20.00 uur in CC de Markgraaf Kerkplein Hove.

Voor al deze activiteiten is de deelname gratis. Wie meer info wenst kan contact opnemen met Walter Suys, tel. 03.455.82.28 of via e-mail waltersuys.natuur@belgacom.net

natuurpunt

*Land van Reyen
10 jaar jong!*

• Dit jaar geen Open Natuurdag, maar...

De traditionele Open Natuurdag wordt dit jaar vervangen door een Natuur- en Milieu-actiedag op 25 april 2004, aan de vooravond van de Vlaamse verkiezingen dus. Deze Natuur- en Milieu-actiedag vervangt tevens de Dag van de Aarde van de Bond Beter Leefmilieu, de donateursdag van Greenpeace en de piepersdag van JNM. Mede-initiatiefnemers zijn ook Vibe, het WWF, Velt en vele andere verenigingen. Plaats van afspraak: het provinciaal sport- en recreatiedomein De Nekker te Mechelen, voor de leden en sympathisanten van onze afdeling bijgevolg makkelijk bereikbaar.

Meer info in de volgende Rietvink.

12 september 2004: Open Monumentendag

Het is natuurlijk nog ver af, maar noteer alvast in je agenda de datum van 12 september, want dan is het Open Monumentendag, dit jaar met als thema "Van nature... een monument". Bedoeling is om een aantal monumenten open te stellen voor het publiek die normaal niet toegankelijk zijn, en/of om activiteiten te ontwikkelen rond de cultuurhistorische aspecten van natuur en landschap, het historisch landgebruik en de sporen hiervan in het landschap, en zo verder.

Het bestuur van Land van Reyen broedt op een aantrekkelijk programma. Meer nieuws daarover in een volgend nummer van de Rietvink.

ACTIVITEITENKALENDER

Klein-Zwitserland

22 december

Op maandag 22 december worden de nestkasten gecontroleerd, geïnventariseerd en hersteld. Afspraak 9u. aan Dieseghemhoeve.

Info: Bob Verelst 03/449.44.88

Wolvenberg

18 januari

Uitstap naar de Scheldevallei op zoek naar overwinterende trekvogels. Vertrek om 7.15 u aan de St.-Willibrorduskerk (Oude Kerk) van Berchem, met eigen wagens. Uitstap van een hele dag, dus warme drank en boterhammen mee, plus verrekijker en telescoop, vogelgids, warme regenkledij. Enkele specialisten verschaffen deskundige uitleg.

Info: Erik Molenaar 03/218.59.69
fon@natuurpunt.be

Klein-Zwitserland

8 februari

Winterwandeling op buitenglacijs Fort 4. Voor de eerste keer en dus niet te missen !! Samenkomst om 10u aan NMBS-station Mortsels (parking).

Info: Bob Verelst 03/449.44.88

Molenbeekvallei

15 februari

Knoteiken en -wilgen knotten. Afspraak om 14 uur op de parking van het Don Bosco jongenstehuis, Broechemsesteenweg 100 te Vremde. Einde rond 16 uur. De laatkomers rijden het veldweggetje aan de Broechemsesteenweg in thv nr. 106.

Meebrengen: evtl. handzaag, kapmes, kettingzaag (voor de gevorderden!),

op het buitenglacijs van Fort 4. Ook onze beheersverantwoordelijke Dirk zat niet stil: hij maaide en voerde maaisel weg op 14, 20, 21 en 27 september. Op 30 augustus pakte hij nogmaals de Japanse duizendknoop aan.

Op de Dag van de Natuur tenslotte, op 15 oktober, werden de bomen op de 'gemeentebos' grenzend aan de spoorweg onder handen genomen. Een kort verslag hierover vind je eveneens in deze Rietvink.

Gitta

Land van Reyen
10 jaar jong!

Oog voor detail:
kinderen leren omgaan met de natuur.

Natuureducatie is de combinatie van
theorie en praktijk

• Klein-Zwitserland ontvangt het vijfde jaar ASO St.- Gabriëlcollege uit Boechout

Op 21 oktober kwamen, voor de tweede keer dit jaar, de leerlingen van het vijfde leerjaar van het Sint-Gabriëlcollege uit Boechout, onder leiding van Kris Vandevoorde, een dagje beheerswerken doen op Klein-Zwitserland. De leerlingen, Lendert Poppolias, Koen Vandenabeele, Jona Bosaert, Tone Vande Sompele en Bert Jansen hadden eerder met Bob reeds een bezoek aan Klein-Zwitserland gebracht om de zorgdag voor te bereiden.

Om negen uur werden de nodige materialen opgehaald en we startten met de opruiming van snoeihout dat door de gemeentewerkers tijdens een vlugge snoeiactie achtergelaten was. Na een goed uur werken was deze klus geklaard en werd er nog een stukje berm gemaaid en het maaisel afgevoerd. Er werd even stilgestaan bij de vele bruine kikkers die op deze plaats nog aanwezig waren, met een woordje uitleg waarom ze juist hier aanwezig zijn en hoe ze herkend kunnen worden uit andere kikker-soorten.

KLEIN-ZWITSERLAND

Ondertussen was het tijd geworden om de boterhammetjes te voorschijn te halen.

Na de middag werd er nog flink doorgewerkt. Eerst met het opruimen van het rietafval en de resten van de omgezaagde Elzen en Wilgen aan de amfibieënpool. Nadien werden ladder, pen en papier bovengehaald om een aantal nestkasten te controleren op bewoning en zo nodig te reinigen en klaar te maken voor bewoning in het komende broedjaar.

Om drie uur werd begonnen met het reinigen en opruimen van het materiaal. We wisselden nog even van gedachten over de ervaring van de dag en een half uurtje later werd deze mooie maar ook zware dag met een goed gevoel afgesloten. Langs deze weg willen wij deze vijf leerlingen nog eens feliciteren voor hun inzet en werkijver.

**• Dag van de Natuur:
een dagje hard werken op
Klein-Zwitserland**

Een uitzonderlijk mooie herfstdag was het die zaterdag 15 november, toen Bob, Hugo en ikzelf met veel zin aan de snoei van de bomen en struiken langs de

spoorwegberm begonnen. Vera en zoon kwamen de groep nog versterken en zo hadden we een mooie ploeg beheerswerkers bij elkaar. Na zowat anderhalf uur hard doorwerken was

de klus geklaard.

Dit was voor een groot deel te danken aan het harde labeur en de gloednieuwe worteltangen waardoor het snoeien goed opschoot. Vera had voor de nodige drank gezorgd, zodat we nog even konden nagenieten van het geleverde werk. Enkele mezen, roodborst en vink kwamen vrijwel direct aangevlogen om het gesnoeide gedeelte terug in te nemen. Op de terugweg werd ook een torenvalk waargenomen. Tijdens de snoeiwerkzaamheden stuitte we tussen de struiken op verschillende vogelnesten, en we vonden ook diverse zwammen, waaronder een aantal geweizwammen op boomstronken.

Dirk

*Land van Reyen
10 jaar jong!*

**Lintenaren verkennen Klein-
Zwitserland**

Een flinke delegatie Lintenaren, verenigd in de Vlaamse Kring, bezocht op een herfstige oktober-zaterdag Klein-Zwitserland, uiteraard onder de des-

LAND VAN REYEN

COLOFON

Verantwoordelijk Uitgever:

Bert Andries

Redactie:

Gitta Torfs, Annemiek Smink,
Erik Molenaar, Bert Andries, Steven
Keteleer, Dirk Verstraeten,
Paul Van Deuren

Fotografie:

Paul Van Deuren
Erik Molenaar, Dirk Verstraeten

Opmaak:

look@me productions
www.lookatme.to

Druk:

Copymatic, Berchem
03/239.68.14

Redactie-adres:

Natuurpunt ,Afdeling Land van Reyen,
p/a Bert Andries, Boomkensstraat 20,
2531 Vremde - tel. 03/455.82.89
bert.andries@landvanreyen.be

Website: www.landvanreyen.be

**Elke dag is een
mooie natuurdag:
kijk maar op de
Natuurkalender 2004!**

De vermaarde Natuurpunt-kalender, zoals elk jaar geïllustreerd met ronduit schitterende natuurfoto's van Michel Decler uit Belgische natuurgebieden en dito natuurschoon, is nog volop verkrijgbaar.

Hij vormt ook een prettig en waardevol eindejaarsgeschenk, waarmee je familieleden of vrienden een blijvend plezier kan doen.

De prijs bedraagt nog steeds 7,50 euro, incl. BTW.

De kalender kan besteld worden bij de bestuursleden waarvan je de lijst achteraan in deze Rietvink vindt.

Nog net op tijd voor een origineel eindejaarsgeschenk!

De (mooie) jaarlijkse traditie om onze familieleden en goede vrienden te trakteren op een origineel eindejaarscadeautje mogen we niet laten verloren gaan. In plaats van de klassiekers - parfum, stropdas, cadeaucheque - kunnen we dit keer misschien eens iets "natuurlijker" proberen?

Wat dacht je van één of meer flessen van onze eigenste biologische Land van Reyenwijn, een zeldzaamheid die niet in de gebruikelijke handel te vinden is en bijgevolg een uniek geschenk waarmee je gegarandeerd goed scoort.

Keuze te over, van onze aperitieven Roesje (sherry-achtig) en Lievaling (porto-achtig) tot de dessertwijntjes Zilveren Maan (wit), Rood Weeskind (rood) en Harlekijn (rosé).

En duur zijn ze helemaal niet:
5 euro per fles, en een 13e gratis bij aankoop van 12 flessen.
Daarmee kan je toch een heleboel mensen gelukkig maken dit eindejaar?

Bestellen kan bij
Bert Andries, Boomkensstraat 20, 2531 Vremde,
tel. 03/455.82.89, <bert.andries@skynet.be>
Fred Vanhaverbeke, Ergo De Waellaan 54, 2100 Deurne,
tel. 03/321.66.15 - fred.vanhaverbeke@pandora.be

**Alvast smakelijke
feestdagen toegewenst!**

**• Natuurvriendelijk beek-
beheer in de Molenbeekvallei:
eindelijk een feit!**

kundige leiding van conservator Bob Verelst. Het gezelschap luisterde geboeid naar de uiteenzettingen over de vruchten en de bessen die deze overgang naar de winter kenmerken. Er werd bewijsmateriaal verzameld om nadien gereconstrueerd te worden met de bijhorende bladeren, een vlekkeloze operatie die bewees dat er goed werd opgelet tijdens de uitleg. Na een drink in de taverne Klein-Zwitserland bezocht het gezelschap nog het Fort 4, een oase van rust temidden van de Mortselse drukte en tevens een wonder van bouwkunst.

De verwachtingen van de groep zijn hooggespannen bij het bezoek aan Klein-Zwitserland

Vruchten én bladeren determineren: wat hoort bij wat?

Tot vorig jaar was het de gewoonte dat de Molenbeek geruimd werd door een aannemer in dienst van gemeente en provincie. Dit gebeurde met een grote kraan met schepbak en/of maaikorf. Ruimingswerken op deze manier veroorzaakten nogal wat schade: oevervegetatie werd platgereden en onder het slib gestort, waterplanten werden volledig uitgescheept, de structuur van waterbodembodem en oevers werd flink verstoord. Spontane hermeantering werd elk jaar ongedaan gemaakt. Dit kon zo niet verder in erkend natuurgebied, en we namen dan ook contact op met de bevoegde diensten. Met succes!

Eerst werd met de technische dienst van de gemeente Boechout afgesproken om het deel van de beek stroomopwaarts van de Smeendijk enkel manueel te laten ruimen en de beekoevers te maaien met de bosmaaier; jaarlijks afwisselend linker- en rechteroever.

Met de dienst water van de Provincie werd later ook de afspraak gemaakt om de beekbodembodem stroomafwaarts de Smeendijk enkel manueel te ruimen (met een kleine uitzondering ter hoogte van de serre aan de Smeendijk) en de oevers te maaien met de bosmaaier, enkel waar nodig. Dit tot aan onze natuurgebieden achter Don Bosco. Er komt dus geen kraan meer aan te pas!

Een hele vooruitgang in vergelijking met vroeger, en een zege(n) voor plant en dier in de Molenbeekvallei. Tevens een verdere stap in de natuurontwikkeling van deze beekvallei.

Met dank aan de aannemer, aan de technische dienst van de gemeente Boechout en aan de dienst Water van de Provincie Antwerpen voor de vlotte samenwerking.

WOLVENBERG

Nieuwe organismen gezien in ons natuurgebied

• Herfstaster

In het moerasbosje op Wolvenberg staat al enkele jaren een aster, die nu in bloei stond en waarvan de determinatie wijst op Herfstaster : Aster (X) versicolor. Het is een vaak ontsnapte sierplant, waarvan de verspreiding onduidelijk is. De buitenste omwindselblaadjes zijn duidelijk korter dan de binnenste. Ze lijkt op Gladde aster, waarvan ze een bastaard is, maar heeft niet de typische blauwgroene kleur op de bladeren. De plant doet op ons terrein geen goed en geen kwaad, maar hoort in Amerika en in de tuin thuis. Als hij daar niet wil blijven, moet hij dit zelf maar weten. Asters worden in vele soorten gekweekt. Er zijn twee inheemse soorten die niet op Wolvenberg voorkomen.

• Salix x multinervis

Op aangevoerde grond heeft zich een vreemd bosje ontwikkeld, dat wij met rust laten zolang wij geen zand nodig hebben voor het wandelpad. Hierop verscheen een wilgebastaard die normaal niet op Wolvenberg thuis hoort omdat ze een Kempense soort is. Wilgen zijn bijna altijd bastaardsoorten, en Salix x multinervis lijkt dan ook goed op de Geoorde wilg en minder op de Grauwe wilg, waarvan het de kruising is. De blaadjes zijn nogal verschillend van grootte, en de oortjes aan de blaadjes ook. Er staan een 10-tal jonge exemplaren.

natuurpunt

Land van Reyen
10 jaar jong !

• Broekbosmosklokje en Modder-zwavelkop

Het Broekbosmosklokje is een paddestoeltje dat gebonden is aan Wilgen. Het is erg zeldzaam, maar werd dit jaar toch al op 3 plaatsen gezien. In het Antwerpse is het ooit gevonden in de Hobokense Polder, en een keer in Ruisbroek. Dus telkens in de Scheldevallei met zijn kalkhoudende, kleiige bodem.

Links Modderzwavelkop met verbleekte hoedtop, rechts Broekbosmosklokje.

Het begeleidend mos was Beekpluisdraadmos en in mindere mate Gekroesde pellia. Laatstgenoemde wordt verderop besproken.

De biotoop waarin het Broekmosklokje gevonden is, beperkt zich tot de smalle zone waarin het water van de vest rijst en daalt. Het mycelium zit dus in de modder en heeft een band met de Schietwilg die de bodem hier doorwortelt en van strooisel voorziet. Op de Rode lijst voor Nederland is het een 'Gevoelige soort'. De Vlaamse Rode lijst is in voorbereiding.

Wij zijn natuurlijk gelukkig met deze vondst, die bewijst dat je niet zomaar een oude vijver kan laten verdrogen, en dan doen alsof je aan natuurbescherming

LAND VAN REYEN

• Toekomst

Maar voor hoelang zullen er Gulden Sleutelbloemen groeien op de graslanden van het Noordkasteel, hoelang zullen de Antwerpenaars nog kunnen genieten van deze bijzondere plek? Als de plannen die er liggen in het kader van het Masterplan van Antwerpen, uitgevoerd worden, zou het Noordkasteel wel eens net zo kunnen eindigen als de Zuidkant van de Grote omwalling, een verzameling van verkeersaders, die de parkfunctie van het terrein vernietigen en de laatste recreatieve gebruikers weggagen.

We hebben het over de zogenaamde Oosterweelverbinding, die de Ring moet rond maken in het Noordwesten. Ter hoogte van de Scheldelaan zal de Ring vanonder de Schelde komen om dan langsheen het Noordkasteel met een viaduct over de Royerssluis te gaan. Weldra zullen de auto's langs razen en het al zo geteisterde gebied nog meer onteren. "Het park zal zijn functie totaal verliezen en als verloren beschouwd worden". Zo zegt de haalbaarheidsstudie in opdracht van "Wegen en Verkeer Antwerpen". Maar gezien het toch "van weinig biologische waarde" is, wordt dat als "niet erg" beschouwd.

Momenteel loopt er een natuurstudie om na te gaan welke bouwmethodes het best rekening houden met de bestaande natuurgebieden. Deze studie zal uitwijzen welke aangepaste werkmethodes of eventuele compensatiemaatregelen er volgens de Europese Richtlijnen nodig zijn. Dit zal waarschijnlijk vooral gaan over de natuurgebieden op Linkeroever die onder de uitbreiding van de Ring zullen

lijden, maar misschien brengt het ook iets op voor de terreinen van het Noordkasteel en krijgt deze historische plek toch nog een kans.

We hopen het van harte.

Annemiek

Land van Reyen
10 jaar jong !

Bronnen:
GNOP Antwerpen;
Basisinventaris Antwerpen, 10 juni 1996
www.fon.bewoner.antwerpen.be: verslag 1999 en 2001
home.planetinternet.be: wildgroei artikels
Kleine Ring
www.lin.vlaanderen.be: antwerpen ring

gestrekte zone eromheen, die door het ministerie werd opgeëist, kon veel beter gebruikt worden om de groeiende bevolking te huisvesten. De beslissing om het Noordkasteel daadwerkelijk af te breken was toch niet zo makkelijk gemaakt. Pas jaren later, tegen het einde van de 19e eeuw werd begonnen met de ontmanteling.

Op en om de restanten van het kasteel ontstond een aangenaam en geliefd recreatiepark. De vesten van het kasteel deden dienst als openluchtzwembad en de taluds vormden de "stranden". Jarenlang was het één van de meest populaire ontspanningsoorden van Antwerpen. Tot in 1969 ook deze relikwie van de Grote Omwalling plaats moest maken voor het uitbreidende Antwerpen. Dit keer niet voor de Ring rond Antwerpen, maar voor de havenuitbreiding. De plannen zijn uiteindelijk slechts gedeeltelijk gerealiseerd, maar het kwaad was geschied. Het eens zo florerende recreatiepark verloor zijn functie en de mensen bleven weg. Wat overbleef was een grote vijver met struikgewas eromheen en een aantal voetbalvelden tussen oude bomen. Aan de top van de resten van het kasteel stond ooit een houten molen. Vanaf deze plek heeft men een prachtig uitzicht op de Schelde en de oude stad. De oase in de vorm van het Noordkasteelpark heeft nog steeds veel te bieden, maar wordt tegenwoordig maar weinig bezocht door de Antwerpenaars.

• Natuur

De biologische waarde van het park en de vijver - dat nauwelijks 'onderzocht' genoemd kan worden - staat beschreven als klein maar zeker niet te verwaarlozen.

LAND VAN REYEN

Het is een vrij kunstmatig gebied geworden, gedeeltelijk ingenomen door de recreatiefunctie die de later gevestigde zeilclub met zich meebrengt. De roeivijver heeft weinig natuurlijke oevers, maar in het Noorden van de plas is een gedeelte afgesplitst. In dit gedeelte heeft de natuur wel een kans gekregen en er ontwikkelde zich een behoorlijke rietkraag. Indien men het verlandingsproces verder zijn gang laat gaan, heeft de afgesloten plas potenties voor moerasvegetaties. Het is de enige vindplaats van Paddenrus in de ruime Antwerpse omgeving!

De Scheldeoever is met rietkragen getooid en onderaan de helling groeien aan de Scheldezijde enkele solitaire bomen met ondergroei van onder andere Sneeuwbes en Speenkruid dat hier zijn meest 'zilte' verspreiding in het estuarium heeft. Ook de steile helling aan de andere kant is bebost en bevat hoofdzakelijk wilge-soorten, essen, elzen, esdoorns en acacia's. Het open bos dat zich rond het Noordkasteel heeft gevormd wordt voor een deel ingenomen door recreatie. Hier komen nog enkele wandelaars en wordt soms een balletje getrapt. De bomen die hier groeien zijn voornamelijk eik, beuk, wilg en berk.

Achter de zeilclub ligt een spontaan opgeschoten wilgen-berkenstruweel. Dit gedeelte is van de verschillende biotopen die zich in het gebied bevinden het meest waardevol, daar het vrij ontoegankelijk is. In een graslandje aan de voorheen houten molen staat soms nog Gulden Sleutelbloem, een bloem die in onze Brailmontreeks al meerdere malen is voorgekomen en ook hier een teken is dat het terrein een rijk verleden heeft. Vroeger stonden hier hele velden met Gulden Sleutelbloem. Nu zijn ze te tellen, maar gelukkig nog niet verdwenen.

doet. Het behoud van de bijzondere soorten is de leidraad voor het beheer. De soort werd eigenlijk per ongeluk ingezameld, daar het ging over de eveneens zeldzame Modderzwavelkop

Overvloedig voorkomen van Broekbosmosklokje op de oeverrand van de vest.

(*Psilocybe subericea*). De soorten stonden door elkaar.

Andre De Haan en Flory Aerts waren speciaal naar Wolvenberg gekomen om materiaal te verzamelen voor een wetenschappelijke publicatie over het geslacht *Galerina*. Ongetwijfeld zal de populatie hierdoor haar bekendheid met Wolvenberg verbinden.

• Gekroesde Pellia

Stond in dezelfde biotoop als de zeldzame paddestoelen die hierboven

Gekroesde pellia op de drooggevalle oever.

WOLVENBERG

werden beschreven. De helling was er wat groter en er lagen minder blaadjes en takken. Vreemd dat we deze *Pellia endeviifolia* niet eerder in het Ringbos hebben gevonden. De soort is goed herkenbaar met zijn spitse topjes.

• Zijdemos

Dit prachtige mos (*Homalothecium sericeum*) kennen we van enkele vind-

Zijdemos epifytisch op Schietwilg.

plaatsen in de omgeving, waar het op kalkrijk gesteente voorkomt. Het is wel een algemener organisme in Vlaanderen. Op Wolvenberg werd onlangs een groeiplaats van Zijdemos op Schietwilg vastgesteld. De Schors van deze forse wilg is zeer neutraal, en kan dus heel wat epifyten herbergen. De zure regen in de stad is werkelijk merkbaar afgenomen!

• Nachtvinders

Daar er geen vroegere waarnemingen zijn om mee te vergelijken, zijn de meeste van de recent gedetermineerde soorten eigenlijk 'nieuw'. Het lijkt beter een apart artikeltje te maken over deze fascinerende insectengroep.

WOLVENBERG

• Krakeend

Dit najaar, eind september/begin oktober verbleef er kortstondig een Krakeend (*Anas strepera*) op de vijver van Wolvenberg. Aangezien het dier tamelijk schuw was en foerageerde van de aanwezige waterplanten, mag aangenomen worden dat het een wild exemplaar betrof. Krakeenden komen algemeen voor langs de Scheldeboord en op de natuurgebieden op Linkeroever en in de haven. Voor Wolvenberg was het echter een nieuwe soort. De voorgaande nacht was een nacht met veel wind en felle buien. Waarschijnlijk was dit dier hierdoor verplicht om bij wijze van spreken een noodlanding te maken op de vijver.

• Roodvezelgordijnzwam en Gipsmycena

Beide soorten plaatjeszwammen worden vermeld op de Rode lijst van bedreigde organismen in Nederland. Daar de Rode lijst voor Vlaanderen nog niet gepubliceerd is, zullen we ons hiermee behelpen. Van de Gipsmycena (*Hemimycena cucullata*) zijn enkele fraaie afbeeldingen op het internet te vinden, op 3 oktober genomen in Tervuren. Zij gaat door als kwetsbaar omdat de natte habitat in de Lage Landen sterk achteruit gaat. De Roodvezelgordijnzwam (*Cortinarius miraculosus*) is zeldzaam, maar hierover heb ik geen extra gegevens gevonden. Ook in Duitsland wordt de soort op de Rode lijst gezet, omdat natte gebieden waarin deze soort voorkomt zienderogen verdwijnen. Deze zwam leeft als ectomycorrhiza op o.a. Beuk, in een kalkrijke bodem. Wie meer over deze symbiose wil weten, kan surfen naar:

<http://www.paddenstoel.nl/html/mycorrhiza.html> waar een prima uitleg wordt verschaft.

Erik

*Land van Reyen
10 jaar jong!*

• Natuurbeheer op Brilschans

In november werden heel wat exoten uit het bos langs het fietspad verwijderd. Hier volgt een kleine toelichting. Het bos dat zich hier wil opbouwen, behoort tot het Essen-lepenbos, een bostype dat zich overal op goede landbouwgrond kan ontwikkelen, maar gewoonlijk de kans niet krijgt omwille van economische redenen. Op de kleiige kalkhoudende bodem van Berchem verschijnt in eerste instantie het Schietwilg-broekbos, dat een voorloper van het Essen-lepenbos is. Het is aan ons, natuurbeheerders, om dit in goede banen te leiden.

De siersoorten die hier destijds werden aangeplant verhinderen de natuurgetrouwe ontwikkeling. De meest storende soorten bomen zijn hier Noordse esdoorn, Gewone esdoorn, Hartbladige els, Gewone robinia, Smalle olijfwilg en Amerikaanse vogelkers. Heel het bos staat vol met jonge Gewone es, die de hoofdschors van het opkomend natuurlijk bos vormt. In de struiklaag vinden we nog een overvloed aan jonge esdoorns, die natuurlijk geen kans mogen maken bij de nieuwe start. Gelukkig staat er veel Eénstijlige meidoorn, Zoete kers, Schietwilg en Kraakwilg, de laatste met een overvloed aan epifyten (groeiers op andere planten), die veel leven en schoonheid bijdragen aan het bos. Hoewel het brutaal overkomt dat een tiental grote bomen moet plaats maken voor iets dat nog niet goed zichtbaar is, willen we dit

LAND VAN REYEN

DE BRIALMONTGORDEL ROND ANTWERPEN: EEN INTERESSANT BROK NATUUR

DEEL 4: VAN ZUIDERCITADEL TOT NOORDKASTEEL

In de vorige afleveringen hebben wij stil gestaan bij de laatste overblijfselen van de Brialmontomwalling. Het ging hier om de lunetten van de omwalling of tussenliggende gebieden, waar kazernes hebben gestaan. De Grote Omwalling had echter ook een begin- en een eindpunt in de vorm van het Zuid- en het Noordkasteel.

• Het Zuidkasteel

Het Zuidkasteel vindt zijn oorsprong in de Zuidercitadel, een belangrijk bouwwerk van de Spaanse Vesten die Antwerpen omringden voordat zij werden vervangen door de Brialmontomwalling. Deze plek, ook wel de dwangburcht van Alva genoemd, was zo gehaat, dat de Antwerpenaars liever wilden dat het gesloopt zou worden, dan dat het opnieuw deel zou uitmaken van een vesting rond de stad. En zo gebeurde in 1881. Om geen gat in de omwalling te laten ontstaan, werd vanaf de Mastvest in een rechte lijn naar de Schelde het laatste gedeelte van de Grote Omwalling aangelegd.

Op de plaats waar het Zuidkasteel eens stond is nu de populaire Zuidwijk gebouwd. Van de lunette die daarna de omwalling voltooide is niets meer over. Zij moest plaats maken voor de Spaghettiknoop die het steeds verder aanzwellende verkeer uit en naar de stad moet leiden. Dit gebied maakt deel uit van de groene gordel rond Antwerpen. De graslanden die hier liggen zijn

toevluchtsoorten voor veel kleine dieren en de vegetatie - Blauw walstro komt hier massaal voor - getuigt nog van een rijk verleden.

• Het Noordkasteel

Helemaal aan het andere uiteinde van de omwalling verrees een indrukwekkend bouwwerk. Het Noordkasteel werd gebouwd om de aanvallen vanuit het Noorden (lees de Nederlanden) te verijdelen. Het grote kasteel vormde een waardig sluitstuk van de omwalling. Niet

*Het terrein van het Noordkasteel in 1969.
Foto: archief GVA*

Iedereen was echter zo blij met het Noordkasteel en vooral de grond die het innam. Slechts enkele jaren na de voltooiing gingen er alweer stemmen op om het af te breken. Het fort zou toch maar van weinig nut zijn en de uit-

WOLVENBERG

Op de Dag van de Natuur werden op dit perceel ook de laatste grote exotische bomen door onze vrijwilligers geveld (met vergunning!) en zware betonplaten, die ooit nog een moestuin afbakenden, uitgebroken en van het terrein gesleurd. Slavenarbeid! Tijdens de middagpauze smaakte de soep van 't Kaneel weer overheerlijk.

... en oude afsluitingen verwijderen: ook dat is beheerswerk

Diezelfde dag kwam voor de eerste maal de professionele terreinploeg van Natuurpunt een hand(je) toesteken bij het maaien van wilgen- en elzenopslag in de nabijgelegen moeraszone. Met een speciale tractor met maaibalk, met banden die slechts een lage druk op de bodem uitoefenen, en een maaiselopraper was de klus snel geklaard. Onze vrijwilligers hielpen bij het bijeenharken van het maaisel. Het werd een vermoeiende, maar nuttige dag onder een stralend herfstzonnetje.

Met dank aan de trouwe vrijwilligers, de leerlingen van het Sint Gabriëlcollege en Sint Jozefinstituut en aan de professionele terreinploeg van Natuurpunt.

Bert

Land van Reyen
10 jaar jong!

• Valentijnknotten in de Molenbeekvallei

Knotbomen blijven landschappelijk en voor de natuur van groot belang. In de Molenbeekvallei is er weer een rij knoteiken en knotwilgen die dringend een knotbeurt nodig heeft. Zaterdag 14 februari -juist ja, op Valentijn- vliegen we erin. Een beetje arbeid en gezelligheid in de frisse winterlucht. Om dan 's avonds bij het haardvuur in de armen van de geliefde....in slaap te vallen na een vermoeiende dag.

Afspraak: zaterdag 14 februari, 10u, parking Don Bosco jongenstehuis, Broechemsesteenweg 100 te Vremde. Einde 16u.

Voor de laatkomers: het veldweggetje aan de Broechemsesteenweg inrijden thv nr 106. Daar vind je ons wel.

Meebrengen: er is materiaal van Natuurpunt; eventueel handzaag of kapmes, kettingzaag voor de gevorderden. Lunchpakket.

Voor drankjes wordt gezorgd. Gratis brandhout voor de vrijwillige helpers.

Info: Marcel Van Waerebeke,
tel. 011/42.22.51
marcel.vanwaerebeke@lin.vlaanderen.be

de mensen niet verhullen. Het dood hout brengt immers ook leven in het bos. De stammen zijn zo neer-gelegd dat ze de bodem raken, zodat ze vochtig blijven, en veel bijdragen aan het microklimaat van het bos. De kruidlaag van het bos wordt momenteel gedomineerd door Geel nagelkruid, Kraailook, Dauwbraam, Maarts viooltje. De bosrand is vooral begroeid met Grote brandnetel en Fluitenkruid, maar ook Dolle kervel en Look-zonder-look zijn overvloedig aanwezig. Ook op de Brilschans loeren agressieve kruiden op een kans in het bos : langs de vest groeit een massa Indische schijnaardbei, die - net als Japanse duizendknoop - beslist alles kan wegconcurreren. Indien deze plant opduikt in het bos dat wij nu beheren, zullen we onmiddellijk ingrijpen, voor het te laat is.

Voor al uw vragen hieromtrent kunt u verder bij de conservator terecht.

Erik

Land van Reyen
10 jaar jong!

• Nachtvlinderonderzoek Wolvenberg: een woordje uitleg.

Op 22 april, 31 mei, 18 juli, en 25 augustus werd telkens een nachtvlinderonderzoek gehouden in Wolvenberg. Hoewel de data min of meer gespreid lagen over een heel zomerseizoen, was het aantal sessies sowieso veel te klein om van een volledige inventarisatie te kunnen spreken. De ideale frequentie om van een volledig onderzoek te spreken is om de twee weken, gedurende een periode van februari tot en met november en dit gedurende vier of vijf jaren achter elkaar. Toch is met deze sessies voor meerdere, bij Wolvenberg betrokken natuur-

liefhebbers, een nieuwe wereld opengedaan.

In totaal kwamen op de (één of twee) opgestelde kwiklampen (één op statief en één op de grond met de robinsonval) en bijhorende witte lakens minstens 105 soorten nachtvlinders af. Hierbij dient wellicht nog een tiental of iets meer microsoorten (kleine nachtvlinders behorende tot de suborde van de Microlepidoptera) opgeteld te worden die nog gedetermineerd moeten worden. De meeste van deze 105 zijn, vanwege onze onwetendheid betreffende deze diergroep, nieuw voor het reservaat. Dit wil zeggen : mogelijk wel reeds lang of geregeld aanwezig, maar nog nooit eerder opgemerkt.

Sommige soorten waren in hun talrijkheid bijna hinderlijk te noemen, omdat telkens nieuwe exemplaren op het licht afvlogen. Voor een goed begrip: zoveel mogelijk exemplaren werden in potjes gevangen en na determinatie in een donkere, met eierkartonnen gevulde ruimte gezet. Hierin konden ze zich verstoppen en tot rust komen. Dit om te voorkomen dat ze telkens opnieuw op het licht zouden afvliegen, wat onnodige stress voor ze zou meebrengen. Na de sessie werden dan alle exemplaren terug in het gebied gelost of - voor de moeilijk determineerbare soorten - door de onderzoeker meegenomen om thuis te worden gefotografeerd en achteraf te worden vrijgelaten.

Zonder in detail te treden toch reeds enkele conclusies of bemerkingen :

-Er werden soorten gevonden van grazige (zeg maar wei- of hooiland) ecosystemen, van rietvegetaties, van bosranden en open bossen, van bossen, en soorten die normaal talrijk zijn in de duinen. Dit bevestigt eigenlijk de structuur- en ecosysteemdiversiteit van

WOLVENBERG

het terrein, aangezien de nachtvlinders van niet veel verder dan 200 meter uit de omtrek op het licht afkomen. In een stedelijke omgeving is er bovendien veel lichtconcurrentie met straat- en stadsverlichting, zodat we kunnen veronderstellen dat het aantal exemplaren en mogelijk ook soorten een heel pak groter zou zijn bij volstrekte duisternis. Bovendien was de vangstplaats een tamelijk ingesloten plaats, zodat zeker niet alle dieren in de straal van 200 meter rond de opgestelde lamp(en) aangetrokken geweest zijn.

-De afwisselende talrijkheid - op iedere sessie was of waren er wel één of meerdere soorten erg talrijk - wijst op een groot aanbod van vitale waardplanten voor deze soorten. Merk op dat van de eitjes, rupsen en poppen misschien vele exemplaren als voedsel hebben gediend voor de kroost van verschillende insectenetende soorten zangvogels : Mezen, Zwartkoppen, Vinken, enz.. Wat er dus gevangen wordt aan nachtvlinders, is datgene wat er na predatie in het ei-rups- en popstadium en het reeds als imago geleefde leven overblijft.

De verscheidenheid aan ecosysteemtypes in het natuurgebied weerspiegelt zich dus ook in een verscheidenheid aan nachtvlindersoorten die er voorkomen. Aangezien al deze soorten een eigen fenologie hebben (een soort eigen verschijningsperiode) verzekert vooral de soortenrijkdom de insectenetende vogels van voldoende voedsel gedurende een heel broedseizoen. In dit aspect verschilt het natuurgebied duidelijk van een klassiek park met een perk- en gazonbeheer waarin aanzienlijk minder soorten insecten (o.a. rupsen en imago's van vlinders) en dus ook minder zangvogels mogen verwacht worden.

-Opmerkelijk is ook het voorkomen van een aantal trekvlindersoorten uit Zuid-Europa, evenals de aanwezigheid van een aantal soorten waarvan in de literatuur geschreven wordt dat ze voorkomen in gebieden met een warmer klimaat in Midden- en Zuid-Europa. Of dit iets met de extreme temperaturen van de zomer '03 te maken heeft of eerder met het stadsklimaat of nog andere oorzaken heeft, zal misschien in de toekomst duidelijk worden. We kunnen nooit weten welke soorten er allemaal gevangen zouden zijn moest 2003 een koude, natte zomer zijn geweest. Misschien laat de extreme droogte en hitte zich vooral voelen in inventarisaties van de hierop volgende seizoenen.

-Verder is interessant te vermelden dat niet alleen nachtvlinders maar ook meerdere soorten kevers, schietmotten, ééndagsvliegen, sluipwespen, vliegen en muggen, wantsen, enz. door de kwiklampen aangetrokken werden. Er valt ongetwijfeld nog veel meer nieuws te ontdekken.

Rest nog van harte te bedanken voor de geleverde prestaties: in de eerste plaats onderzoeker Leo Janssen, losse medewerkers Hans Mathève, Gaston Sallaets, Chris Snyers, Bruno Dedeken, Carlos da Cunha, Jan Vanwynsberghe, Gunther Vergauwen, Frans Janssen en Erik Molenaar.

natuurpunt

*Land van Reyen
10 jaar jong !*

Beheerswerken in de Molenbeekvallei: een nieuwe stap voorwaarts.

Nieuwe percelen aankopen en ons natuurgebied in de Molenbeekvallei uitbreiden is natuurlijk altijd goed nieuws, maar dat brengt uiteraard ook extra beheerswerk mee.

Van de aangekochte percelen in 2003 zijn er 6 ha grasland, wat weer nieuw maai-

Maaien...

en afvoerwerk met zich zal meebrengen. Aan 3 ha van dit grasland was 3 jaar lang niets gebeurd. Het was een ruigte met voornamelijk akkerdistels. Deze herfst nog werden door onze vrijwilligers de restanten van de oude weideafsluiting afgebroken. We deden een beroep op een loonwerker om de ruigte te maaien en af te voeren. Een deeltje van dit perceel langs de Molenbeek laten we spontaan verbossen om een bosverbinding tot stand te brengen. Het grootste deel blijft grasland en voor het maaien zullen we hier een beroep doen op een landbouwer en op de professionele terreinploeg van Natuurpunt. Het betreft hier zeer nat maar waardevol dottergrasland.

MOLENBEEKVALLEI

Voor de andere 3 ha nieuw aangekocht grasland hopen we in 2004 (eindelijk) met begrazing te kunnen beginnen. Met onze vroegere aankopen zal er een blok van 6 ha gevormd worden. Meer nieuws hierover ongetwijfeld later.

... bomen omhakken...

Het 'kastjeboske' zoals zovele Vremdenaars het kennen is nu ook eigendom van Natuurpunt. Hier in dit bos zullen we de natuur haar gang laten gaan, en op lange termijn zal dit evolueren naar een eikenbos. Het is ook de plaats waar vroeger de Cisterciënzersabdij heeft gestaan. Natuurpunt is nu dus heuse eigenaar van een historische site in de Molenbeekvallei!

Voor het traditionele afvoeren van maaisel op onze gekende percelen konden we ditmaal een beroep doen op leerlingen van het Sint-Gabriëlcollege en het Sint-Jozefinstituut uit Borsbeek. Met een overweldigend enthousiasme werden deze werken door hen tot een goed einde gebracht.

Diezelfde leerlingen gingen ook nog de exotische struiken en bomen met handzaag en snoeischaar te lijf op een recent aangekocht perceel waar vroeger een en ander werd aangeplant van niet inheemse struiken. We laten het perceel nu spontaan verbossen.

WOLVENBERG

plaatsen waar de bosflora zich tot daar had teruggetrokken, en de herwaardering van 'atlasbeken' zoals de Zilverbeek in Berchem.

November

Het natuurbeheer beperkte zich tot 6 maal, vooral omdat ook de Natuurpuntploeg zich garant stelde voor zowel het uitgestelde zomerbeheer als het winterbeheer. Zowel aan het wandelpad als aan de exoten werd verder gewerkt. Storende siergewassen als Smalle olijfwilg, Hartbladige els en Tamme kastanje werden verwijderd ten gunste van Zomereik en Gewone es. Verwilderde Amerikaanse vogelkers en Noordse esdoorns moesten er eveneens aan geloven. Bijzondere wandelingen waren er van de cursisten Natuurgids die er hun stagewandeling liepen. Proficiat voor Ariane, Carlos en Ivo. Geregeld werd een pleisterende Buizerd waargenomen op Wolvenberg. Het dier schijnt zich hier enigszins thuis te voelen, wat enkel verklaard kan worden door een relatieve rust die het natuurgebied uitstraalt. Appelvink werd overvliegend opgemerkt.

Een aandachtig-kritisch publiek volgt de uiteenzettingen van de nieuwe natuurgids

• Ganzentocht op zondag 18 januari 2004

Naar jaarlijkse gewoonte kijkt de werkgroep Wolvenberg over zijn muurtje naar de Scheldevallei, waar in de winter duizenden trekvogels overwinteren. De uitstap duurt een hele dag, dus neem warme drank en boterhammen mee. Verrekijker en telescoop, vogelgids en goede warme regenkledij mogen niet vergeten worden!

We vertrekken om 7:15 uur aan de Oude Kerk van Berchem, hoek Grotesteenweg en Singel. We rijden met eigen wagens, maar samen rijden en kosten delen is de boodschap. We doen beroep op enkele specialisten en zullen wellicht 's avonds een avondmaal gebruiken in een goedkoop restaurant, voor wie dat wil.

Voor verdere vragen en afspraken:
Erik Molenaar 03/218 59 69 of
fon@natuurpunt.be

natuurpunt

Land van Reyen
10 jaar jong!

• Reservaatnieuws

September

Voor het beheer was dit opnieuw een drukke maand. We werkten 14 maal in ons natuurgebied, waaronder 9 maal op de bermen tussen de Kennedytunnel en het Berchem-Station. We hadden een stand op de cultuurmarkt 'Berchem Bruist' op zaterdag 13/9 en op 21/9 hielden we onze kernvergadering. Er was een geleide wandeling voor patiënten uit de dagkliniek Stuyvenberg, die zeer goed is meegevallen. Op het einde van de maand brachten enkele verantwoordelijken een werkbezoek aan de Wolvenberg in verband met de aansluiting van de Zilverbeek op de vesten in Berchem.

Oktober

Buiten 11 maal beheer, gebeurde er ook onderzoek. De bijzondere vondst van een zeer zeldzame paddestoel, genaamd *Gallerina salicicola*, wordt beschreven in 'Nieuwe organismen gevonden op Wolvenberg'. De werkploeg van Natuurpunt stelde haar zomerbeheer nogmaals uit. De 'Milieumaand Oktober' kende een spijtige start, daar de gegevens fout in de folder waren verschenen. De leeftijds-grens werd op 16 gezet, zodat we de scholen dit jaar niet op bezoek kregen. Toch leidde Steven twee groepen met kinderen uit de kinderopvang De Touter. Er waren ook wandelingen in Oud-Borgerhout en in de Oude Haven. De Paddestoelenwandeling olv Judith De Keyser was een succes, met veel nieuwe gezichten. Door - alweer - een fout in de redactie van 'De Antwerpenaar' werd de wandeling 's namiddags hernomen, waarbij toch

WOLVENBERG

nog een handvol wandelaars kwamen aanpikken. Bij onderzoek van het Ringbos werden andermaal sporen van Vos aangetroffen. Het betrof een aantal specifieke drolletjes die alleen op die manier door vossen worden gelegd. Het was echter spijtig vast te stellen dat de schrale graslanden aan het Half-Maantje waren bedolven onder haksel. De bosrand was opengemaakt en de bosbodem was - door het extreem warme weer -

Eén van de nieuwe natuurgidsen is Carlos da Cunha, tevens bestuurslid én webmaster van de website Land van Reyen

gekoloniseerd door tientallen zaailingen van Robinia. Deze giftige boom zorgt voor veel problemen bij de natuurlijke ontwikkeling van Bos. We konden gelukkig nog vaststellen dat de populatie Boshyacint en Wilde narcis niet volledig was verwoest. Hopelijk wordt bij een volgende ingreep rekening gehouden met de natuurwaarden in dit natuurlijkste stuk van de Brialmont-omwalling. Voorts was er een vergadering met de Provincie in verband met het Schijnbekken. Door gebrek aan coördinatie stonden er vier personen borg voor de inbreng van het Land Van Reyen. Gevraagd werd ondermeer geen afschuiningen op de Koudebeekoevers toe te passen op

natuurpunt

Land van Reyen 10 jaar jong!

Uitnodiging viering 10 jarig bestaan
Natuurpunt Land van Reyen